

BENJAMIN J. B. LIPSCOMB: PRIETENA UITATĂ. (RE)DESCOPERIND-O PE MARY MIDGLEY

Autor: Victoria Maria Deliu | 15 iunie 2022

Un articol de Benjamin J. B. Lipscomb pentru The Public Discourse

Articol original: The Forgotten Friend: (Re)Discovering Mary Midgley

Mary Midgley, prietena mai puțin cunoscută a lui Elizabeth Anscombe, Philippa Foot și Iris Murdoch, a fost o gânditoare în mod deliberat multidisciplinară. Era convinsă că filozofii morali trebuie să stabilească legături între mai multe domenii ale cunoașterii, dacă vor să înțeleagă în mod adecvat tot ceea ce ține de viața, motivația, reușita și eșecul umane. Scriind de la periferia disciplinei, Midgley a fost prima care a prezentat un proiect constructiv al tipului de filozofie morală susținut, dar niciodată dezvoltat de Anscombe, Foot și Murdoch: o filozofie morală naturalistă, fundamentată pe natura și nevoile omului ca animal.

Până acum câțiva ani, era ușor să uiți - sau să ratezi complet - legătura dintre Mary Midgley și prietenele ei de la universitate, Elizabeth Anscombe, Philippa Foot și Iris Murdoch.

Există câteva motive pentru care Midgley nu a fost considerată ca făcând parte din grupul acestora, începând cu parcursul neobișnuit al carierei sale. Traectoria lui Midgley a fost aceeași ca a prietenelor ei - studii de licență, munca din timpul războiului, studiile de masterat și doctoratul, primul post academic - până în anii 1950, când a renunțat la postul ei de la Universitatea Reading, s-a căsătorit și și-a urmat soțul la Newcastle. Nu a încetat niciodată să fie filozof - și nu a încetat niciodată să se considere astfel. În 1956 a fost prezentată, pentru unul din numeroasele discursuri pe care le-a ținut la BBC, în calitate de „scriitor și profesor de filozofie”. Dar deja în 1951, părăsise lumea filozofiei academice, așa cum avea să facă și Murdoch doisprezece ani mai târziu.

Midgley a rămas un critic cultural activ de-a lungul celei de-a doua jumătăți a anilor '50,

transmițând cu regularitate pentru BBC și scriind recenzii și eseuri pentru revistele literare și culturale importante. În această perioadă, începuse deja să lucreze nesistematic, dar constant la proiectul cărui i se va dedica pentru tot restul vieții: înțelegerea legăturilor dintre ființele umane și restul lumii naturale. Dar nu va fi pregătită să publice din lucrările sale decât cincisprezece-douăzeci de ani mai târziu. Așadar, poate părea o autoare care aparține unei generații diferite de cea a lui Anscombe, Foot și Murdoch.

Să ne amintim: până în 1960, Anscombe nu numai că își făcuse cunoscută opinia despre filozofia morală de la Oxford din acea vreme, dar își publicase deja și ambele monografii. Foot își câștigase reputația de critic suprem al lui Hare, iar Murdoch vira dinspre filozofie spre ficțiune. Însă prima din cele șaisprezece cărți scrise de Midgley a fost publicată la optsprezece ani distanță. În acest caz, este ușor să ratezi legătura generațională dintre Midgley și prietenele ei.

În plus, opera lui Midgley nu a avut același impact în cercurile filozofiei academice precum lucrările prietenelor sale, în ciuda faptului că Midgley este mai cunoscută în afara lumii academice decât Anscombe sau Foot. Midgley a fost o gânditoare ce și-a propus să fie multidisciplinară. Devreme - este dificil de spus exact când sau cum - a început să fie convinsă că filozofii morali trebuie să stabilească legături între mai multe ramuri ale cunoașterii, dacă vor să înțeleagă în mod adecvat tot ceea ce ține de viața, motivația, reușita și eșecul umane. Această tendință de a nu se limita la un singur domeniu al cunoașterii o apropie mai mult de Murdoch decât de Anscombe sau Foot, chiar și în timpul studiilor masterale sau doctorale. Într-o notă de jurnal din 1948, Murdoch jubilează: „Discut filozofie cu E. și P. & psihologie cu Mary!”

Elaborând o filozofie morală naturalistă

Exista un precedent pentru tipul de proiect integrator pe care voia să îl realizeze Midgley - iar ea îl cunoștea. Acesta este însuși modul în care Aristotel a abordat etica: de pe poziția unui biolog care studia un animal de un interes cu totul special. În general, se consideră că „lucrările” lui Aristotel sunt notele pe care și le-au luat studenții la prelegerile sale ținute la Lyceum. Prelegerile sale transformate în *Etica Nicomahică* se plasează în continuarea prelegerilor care alcătuiesc acum *Despre suflet - psyche-ul* - care sunt continuate, la rândul lor, de prelegerile despre *Politică*. Totul este interconectat, iar biologia, psihologia, etica și politica trebuie să fie puse în legătură unele cu altele. Dar acest tip de abordare integratoare devenise o raritate la acel moment.

Urmând exemplul lui Aristotel, Midgley și-a conceput întotdeauna lucrările având în minte un public mai larg decât breasla oricărei discipline. „Fiindcă atât de multe discipline îmi limitează subiectul”, scria Midgley în cartea sa crucială, *Beast and Man*, „trebuie să discut despre el într-un limbaj simplu și clar”. Mai târziu avea să asemene

filozofia activității instalatorului. E vorba despre îndeletnicirea simplă de a rezolva încurcăturile și blocajele care apar în casele care adăpostesc gândurile oamenilor. Însă simplitatea scopului și a discursului nu trezesc mereu respect. Așa cum nici instalatorii nu o fac.

Cu toate acestea, caracterul integrator, multidisciplinar al operei lui Midgley a fost cel care i-a adus importanța. Lucrările prietenelor sale erau cu precădere critice. Eseuri precum cel al lui Anscombe, *Modern Moral Philosophy*, sau cel al lui Foot, *Moral Beliefs* – chiar și multe dintre scrierile filozofice ale lui Murdoch – atacau perspectiva dominantă asupra eticii de la acea vreme; cel mult, doar sugerau care ar fi putut fi substitutul acelei perspective. Și este de înțeles, dat fiind că viziunile lor erau minoritare și nu aveau șanse să se facă auzite dacă nu erau subminate mai întâi cele dominante, cărora li se opuneau. De asemenea, abordările lor erau și consecința predictibilă a tipului de discurs specializat sau caracteristic jurnalelor academice, pe care îl practica. Acest tip de creație intelectuală favorizează atacurile bine-țintite sau adăugirile mici, treptate, și nu elaborarea unor proiecte de mare anvergură, viziunare.

Scriind de la periferia disciplinei, Midgley a fost prima care a prezentat un proiect constructiv al tipului de filozofie morală susținut, dar niciodată dezvoltat de Anscombe, Foot și Murdoch: o filozofie morală naturalistă, fundamentată pe natura și nevoile omului ca animal. De fapt, era singura care putea să facă asta, fiind singura care știa suficient de multă biologie și suficient de multă filozofie morală pentru a le putea interconecta.

Particularitățile femeilor

Însă Newscastle și viața familială au izolat-o. Cu toate că ambele au format-o și au influențat-o în moduri semnificative, având consecințe pe termen lung, și cu toate că nu tolera persoanele cultivate care disprețuiau acest mod de viață, este fără putință de tăgadă: Midgley a avut mai puțin timp pentru cercetare în anii '50 și în prima parte a anilor '60, și a purtat mai puține conversații în afara casei. Cele mai multe lucrări filozofice din anii '50 au fost scrise în prima parte a decadei și nu au fost publicate în jurnalele academice de filozofie. Totuși, sunt interesante; pun în lumină două teme asupra cărora Midgley a reflectat atunci când a intrat în starea de crisalidă. Prima temă privește filozofia însăși; cea de-a doua, natura umană. Când s-a întors la viața academică la mijlocul anilor '60 s-a întors și la aceste teme, îmbogățită de o mulțime de lecturi extra-filozofice.

Ambele teme apar într-un articol mai vechi despre diferențele dintre sexe. Midgley a fost singura dintre prietenele sale care a publicat lucrări despre diferențele dintre sexe, deși aceste scrieri ale ei nu sunt cunoscute. (Cartea sa din 1982 scrisă în co-autorat, *Women's Choices*, este, nota ea în 2005, „singura dintre cărțile mele care nu este tipărită”.) Primele sale reflecții asupra acestor subiecte au apărut în 1952, atunci când a

ținut un discurs pentru BBC Home Service, intitulat *A Letter to Posterity*. Sarcina sa era de a anticipa cum avea să se schimbe situația femeilor în următorul secol.

„Dragă posteritate...”, a început Midgley, și i-a spus direct posterității că discriminarea instituțională de tipul celei care se afla în centrul dezbaterilor dinaintea de 1920 despre drepturile femeilor, s-a terminat. „Nu spun că nu există nedreptate”, a afirmat ea. „Dar ... nu diferența profundă de status este cea care se resimte ca o diferență de specie”. Din această perspectivă, s-a întrebat Midgley, ce ar trebui să se aștepte acum de la femei, odată ce „li s-a permis să pătrundă în puzderia de mistere, de la studiul textelor clasice până la inginerie?” Fiindcă, a susținut ea, femeile, ca grup, „încă au specificitățile lor. Încă vor să se opună lui Platon și acelor feministe care ... le consideră pur și simplu ca pe niște bărbați care au ajuns, accidental, să aibă forma greșită”.

Idealul androgin este o fantasmă, credea Midgley. Dar care sunt specificitățile femeilor? Și, în special, care sunt punctele lor forte?

Răspunsul (controversat) al lui Midgley la propria sa întrebare a fost că femeile sunt mai înzestrate pentru gândirea integratoare – pentru a aduce laolaltă tipuri disparate de informații – decât pentru specializare. „Prin natură și prin obișnuință, femeile nu sunt specialiști”, a constatat ea. „Acestea sunt mai conștiente de complexitatea subiectului care le preocupă și mai puțin capabile de abstractizare”. Midgley a insistat că aceste afirmații nu erau doar o generalizare a propriului ei caz. De pildă, a susținut că marele dar al Virginiei Woolf a fost acela de a „menține laolaltă toată bogăția și complexitatea experienței”:

„[Woolf] putea să surprindă și să înregistreze nenumăratele sclipiri de pe suprafața sa [experienței - n.tr.] fără să o distorsioneze; fără să o forțeze să se potrivească unor tipare și scopuri prefabricate. Ea s-a pus în slujba întregului, oricât de subtil și de derutant ar fi fost acesta. N-ar fi sacrificat niciodată acea viziune flamboiantă, instantanee pentru o schemă în alb și negru.”

Midgley a recunoscut însă prezența unui element personal – chiar confesiv – în teza ei. A mărturisit cât de mult admiră „cercetarea minuțioasă și metodică” de tipul celei practicate de J. L. Austin sau Foot (sau de propriul ei soț). Dar n-a fost să fie pentru ea: „Mă raportează la ea cu cea venerație profundă și plină de remușcări pe care o simt toți păcătoșii față de virtutea pe care se străduiesc permanent, dar în zadar, să o dobândească”.

Indiferent dacă avea sau nu dreptate referitor la diferențele dintre femei și bărbați, ideea lui Midgley are o aplicabilitate mai vastă: cercetarea specializată nu este nici singura virtute intelectuală, nici virtutea supremă. „Gândirea umană”, a afirmat ea, „are două etape. Este mai întâi procesul critic, de abstractizare, care a fost mereu recunoscut ca fiind un tip de gândire; dar mai există și un alt proces, cel al înțelegerii

cuprinzătoare, imaginative, al comparării și cântăririi”. Nici aceasta nu era doar o simplă observație. În contextul filozofiei de la Oxbridge din anii 1950, acesta era un manifest – un manifest pentru tipul de filozofie pe care Murdoch îl practica deja și pe care avea să îl dezvolte și Midgley în anii 1970. Filozofia sa va fi exact una de tipul „înțelegerii cuprinzătoare, imaginative”, care se sprijină pe mai multe domenii ale cunoașterii, „comparându-le și cântărindu-le”.

Căsătoria, filozofia și complexitatea naturii umane

Acest punct ne duce la cea de-a doua temă dominantă din reflecțiile timpurii ale lui Midgley: caracterul nuanțat și multilateral al naturii umane. Cu excepția câtorva recenzii mai vechi, scrierile filozofice ale lui Midgley de la începutul anilor '50 au fost despre eroii ei din filozofie, gânditorii secolelor trecute care au rezistat tentației de a simplifica natura umană.

Cel mai interesant eseu al lui Midgley pe această temă nu a văzut niciodată lumina tiparului. Era un manuscris pe care l-a trimis la BBC – de altfel, singura sa propunere care a fost refuzată. Teza lui Midgley era că nu doar sexul cuiva, ci și tipul vieții familiale – dacă cineva este sau nu căsătorit și dacă are sau nu copii – are consecințe asupra gândirii respectivei persoane. Începea astfel: „Practic, toți marii filozofi europeni au fost celibatari”. După ce și-a susținut această afirmație cu liste de gânditori faimoși din Antichitate și de la începutul modernității („Nu mai înghesui scara care deja geme și cu călugări”), Midgley a continuat speculând diferențele pe care acest fapt le-ar fi putut exercita asupra teoriilor lor cu privire la natura umană.

Aceasta s-a concentrat în special asupra diferențelor dintre Platon (necăsătorit) și Aristotel (căsătorit). Aristotel, a scris ea, tindea să aibă „opinii tipice pentru cineva căsătorit”, cum ar fi că oamenii sunt o specie care „trăiește în perechi, nu doar pentru procreare, ci pentru toate activitățile vieții”. Mai mult, Aristotel a fost atent la numeroasele moduri de viață: bărbați și femei, gânditori, politicieni și negustori. E adevărat, a ierarhizat preocupările bărbaților mai presus de cele ale femeilor, și pe cele ale gânditorilor mai presus de toate celelalte. „Dar, a consemnat Midgley, Aristotel a înțeles că naturile pot fi diferite... că există și alte moduri de viață și alte virtuți în afară de cele ale gânditorului. Și că probabil chiar trebuie să acceptăm toate aceste soiuri de oameni și virtuți.” În schimb, Platon „și-a păstrat întotdeauna sensibilitatea irascibilă a adolescentului care opune rezistență afirmațiilor celor care au personalități diferite de a sa”. Căsătoria, a susținut Midgley – o „acceptare voluntară a celor ce îți sunt, în mod autentic și permanent, străine” – ne poate scutura de această sensibilitate, deșteptându-ne în fața diversității și complexității umane.

Pentru Midgley, sarcinile fundamentale deopotrivă ale teoriei morale și ale vieții umane sunt integratoare. Sarcina teoriei morale este să înțeleagă natura umană în toată complexitatea sa. Este să examineze cu onestitate diversele laturi ale naturii umane,

neîntorcându-i niciuneia spatele cu dezgust, ci încercând să descopere cât de departe pot merge „armonia și sensul”. Sarcina vieții este să actualizeze această armonie.

Acest articol a fost tradus cu acordul publicației *The Public Discourse*. Eseul este extras și adaptat din *The Women Are Up to Something: How Elizabeth Anscombe, Philippa Foot, Mary Midgley, and Iris Murdoch Revolutionized Ethics* de Benjamin J. B. Lipscomb. Drepturile de autor © Oxford University Press 2021. Toate drepturile rezervate editurii Oxford University Press.

Imagine: YouTube